

Ірина Кушнір: Мене звати Ірина Кушнір. Сьогодні 30 травня 2023 року, в цьому онлайн інтерв'ю зі мною Інеса Костенко і це інтерв'ю для проекту «Переселенці з України в англійському секторі вищої освіти. Інеса Костенко, чи даєте ви згоду на інтерв'ю?

Інеса Костенко: Доброго дня! Так, звісно.

Ірина Кушнір: Дякую. Добре, то розпочнемо з такого запитання. Розкажіть, будь ласка, коротко про себе?

Інеса Костенко: Значить, до початку війни я працювала в місті Харкові, жила там і працювала. На той момент я була науковим співробітником у науково дослідному інституті Державного будівництва місцевого самоврядування, Академії правових наук України. Також, поєднувала роботу лектора у 2 навчальних закладах в Каразінському університеті міста Харкова та Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого. Тобто 2 роботи у мене було за сумісництвом і основна робота, котра залишилася, тому що, в результаті цього вторгнення, роботу в 2-х університетах вже ми зупинили на цей час. Тож сумісники в нас більше ще не працюють.

Ірина Кушнір: Коли розпочалася війна, як це вплинуло на вашу роботу? Призупинилися опі дві роботи, де ви робили за сумісництвом, чи основна робота зберіглася і, в загальному, як навчання відбувалося? Що ви робили?

Інеса Костенко: Добре, тобто це було в нас четвер ранок, коли ми всі проснулися, збиралися йти на роботу, до школи, до садочку і так далі. Але в цей день, зрозуміло, що ніхто нікуди не йде і десь близько тижня певно ще зберігалася така тиша і пауза нерозуміння що відбувається далі. Люди просто намагалися виїжджати більшість і так само багато студентів почали евакуюватися, виїжджати. Я особисто з дітьми виїхала 1-го березня. Ми поїхали до Польщі. І потім воно все поступово якось складалося. Тобто на той момент, на декілька тижнів ми зупинили освітній процес. І впродовж цього часу, перебуваючи в Польщі, я писала дуже багато імейлів до усіх знайомих, котрі працюють в тих або інших сферах і отримала запрошення до університету в місті Вільнюс. Це був партнерський університет Національного юридичного університету нашого. Вони запросили і була можливість працювати. Там я отримала контракт на 3 роки, на Research, на позицію Researcher. І було також надано нам University Accommodation, тобто я з 2 дітьми ми переїхали до Вільнюса. І, начебто, на початку почувалися дуже щасливими. Я пам'ятаю, коли нам надали University Accommodation після двох складних тижнів у Польщі, повного нерозуміння, що, де, як. Ти розумієш, що в тебе є якась кімнатка своя і якась можливість працювати, це було дуже класно. Але ситуація така, що перші тижні люди не розуміли, скільки це все буде тривати. І я дуже багато листів надсилала на різні грантові проекти, і багато хто пропонував 3 місяці, 6 місяців і так далі. Тобто дуже важко було зрозуміти, на скільки часу треба десь кудись їхати. Перебуваючи у Вільнюсі, начебто, ми влаштувалися і діти так само пішли до школи. Дуже швидко, дуже оперативно і я пам'ятаю, що за один тиждень ми вирішили всі питання: міграційні, житлові, зі школою і так далі. Але потім було дещо, можливо, ви пам'ятаєте перші місяці така інформація прийшла, що Польща та країни Балтики будуть наступними щодо російського вторгнення, а враховуючи те, що мій старший син дуже переживав стосовно цього всього. І я так само переживала стосовно здоров'я емоційного і, напевно, що основним моментом було те, що цей великий страх, і ми вирішили рухатися далі. І чесно кажучи, я дивилася не тільки на захід Європейських країн, а такі варіанти, як Канада, Австралія. Тобто далі, далі, далі, тому що цей величезний страх, котрий ти пережив, оскільки до того часу, до того вторгнення всі ми були думали, що то якісь чутки, а потім, коли це вже такий фільм, як Друга світова, ти вже пережив у себе в голові, то розумієш, що це може бути і подальші якісь наслідки. І, перебуваючи у Вільнюсі, я отримала схвалення від університету Регенсбург у Німеччині. Ми вирішили рухатися туди. Це був грант від Фольксвагену. І було чудово те, що

вони запропонували на 12 місяців, тобто на той час це був десь квітень минулого року. Ми вже розуміли, що це не на місяць і не на два, тобто мінімум рік нам треба десь перебути, тобто така тимчасовість, але щоб була користь, щоб ти мав можливість працювати, діти, щоб ми мали можливість вчитися. У квітні ми відправилися з Вільнюса до Регенсбургу. Перший час нам було надано University Accommodation, це Guest House, але ми його сплачували. Виникли багато таких нових питань. Дуже багато проблем у шкільній освіті. І проблем з житлом, і багато питань, котрі ти не розумів ще на етапі, коли ти не був в цій країні. Я також почала шукати далі, тому що я розуміла, що в такому становищі дуже важко буде протриматися рік. І отримувала дуже багато як відмов, так і схвалень. Один із них був, навіть, до канадського університету Макгілл. Ми подавали документи на візу, тобто були націлені їхати туди на рік, трошки подалі, щоб себе захистити від цих ситуацій. Але, очікуючи візу в Канаду, чисто випадково, я отримала імейл від Associate Professor університету Лестера з Великої Британії. Найцікавіше, що я стільки імейлів відправляла, але туди я не надавала запит, я не чула нічого про цей грант від British Academy, але я отримала пропозицію, чи хотіла б я податися на цей варіант. І те, що для мене було важливе, три найважливіших пунктів це можливість два роки перебувати на посаді Fellow Researcher, друге – це те, що країна англomовна, бо всі ми зрозуміли, що, перебуваючи в Європейській країні, 3-6 місяців ти можеш вирішувати питання англійською, але якщо далі, все одно треба вчити цю європейську мову. Воно дуже класно і я, навіть, до війни хотіла вчити німецьку і французьку, але це неможливо, коли в тебе дуже багато питань міграційних, школи, лікарні, ти просто не можеш. І коли ти просто читаєш новини, стрічки і запитуєш, «як ви?», тут не до німецької мови. Я вчила два місяці, але я не мала в тому успіху, тобто англomовна країна була важлива. І звісно третій пункт був, саме спеціалізація. Оскільки, до повномасштабного вторгнення, я почала займатися розвитком дисципліни «Космічне право». І саме Лестерський Університет надав пропозицію Fellow Researcher, тобто продовжувати дослідження і надавати підтримку саме в цьому Space Law і це було дійсно важливо. Тому що я ніколи не чула про Лестер, але потім почитала, дивилася цей Space Park, National Space Centre, я думаю, що це дійсно те, що треба, тобто не тільки протриматися, щось писати, читати і триматися на плаву, а дійсно підняти свій рівень дослідника, науковця і поповнити свої знання у цьому напрямку. Ми чекали візу в Канаду дуже довго, а віза В UK прийшла за три дні і ми дуже швидко поїхали та зрозуміли, що це наш варіант. І отак ми 1 липня минулого року я і двоє дітей прилетіли до Лестера.

Ірина Кушнір: Цікаво так вийшло. Значить так мало бути. Вернемося на початок, як ви казали про переїзд з України, чи ви відразу поїхали чи вичікували трошки?

Інеса Костенко: Я думаю, що ми одні із перших. Тому що війна почалася в четвер, страшний четвер і ми декілька днів чекали. Ми жили в будинку, я з двома дітьми і батьками. Тобто декілька днів ми сиділи в підвалі, у своєму підвалі. Ми не бігали до метро. Просто сиділи і спали, звісно. І найстрашніше було те, що коли... Я пам'ятаю свій стан, якимось я дуже швидко зібралася, я зрозуміла, що це війна і треба зробити запаси продуктів харчування, води, сірники і т. д. Але найважче було те, що коли ти лягаєш спати разом із дітьми в підвал, і питання старшого сина: «А чи прокинемось ми?» Я пам'ятаю, що це було одне з найстрашніших запитань. І отак кожного дня ти з тим живеш і страшно ж було їхати, оскільки вже другий, третій день, коли ми пересиділи в підвалі, ти вже дивишся в стрічку новин, коли там обстріляли автобус, там обстріляли машини... Але потім була інформація про ці потяги, які їдуть на захід невідомого напрямку і там уже зібрались, доїхали до вокзалу. Якщо війна почалася в четвер, то ми в понеділок вже виїхали. 5-6 днів ми протрималися і виїхали. Звісно у потягу було дуже страшно. Тільки в кіно ми таке бачили, коли окремо дітей кидають у вагони, потім дорослі десь кричать, «мої діти там і там», повна темрява, ти їдеш і невідомо куди. Потім коли ми вже доїхали до Львова, це таке відчуття, що ти вижив. Це було

таке, ти їдеш на захід і не розумієш куди. Тобто 5 днів, я вважаю це достатньо мало, тому що багато хто повиїжджали і пізніше, і в квітні і в травні. Але оці 5 днів дуже сильно запам'яталися.

Ірина Кушнір: Дякую. Відносно переїзду до Великої Британії, то ви вже були і в Польщі, і в Німеччині, і в Литві. Я так зрозуміла, що хтось з вами зв'язався і вже пішло одне за другим і з візою. Який був ваш досвід переїзду. Що вам запам'яталося найбільше? Спочатку з такого чогось життєвого, наскільки було легко адаптуватися?

Інеса Костенко: Я думаю, що дуже легко, тому що коли ми були в Литві, то дуже все оперативно було. В Україні можу сказати, що все дуже диджиталізовано було. Особливо коли в нас був Ковід і ми всі адміністративні процеси вирішували в електронному варіанті. Таке саме ми спостерігали в Литві, але потім після Німеччини, оця диджиталізація, яка була у Великій Британії, воно було набагато легше, тому що попередній досвід в Німеччині, коли ти щодня ходиш із листами по різних міграційним службам і ти просто цілий місяць займаєшся... Навіть для того, щоб отримати наприклад картку чи пропуск до бібліотеки, картку-пропуск до Університету, тобто місяць ми вирішували ці питання. Навіть, перебуваючи два місяці в Німеччині, ми не закінчили ці міграційні і паперові питання. Ми вже поїхали до Великої Британії, а потім я почала у зворотному порядку ці питання закривати.

Що стосується Великої Британії, то я думаю, що перше, що слід враховувати, я вже мала цей імміграційний доступ. Я вже знаєте волонтери на Фейсбуці як деякі питання вирішувати людям, в яких країнах, бо дуже багато людей були налякані тим, що, а чи можу я лишити цю країну, а чи можу я потім поїхати деінде. Маючи такий досвід юриста, і вже досвід практичний як людині, котра вже там була, то я намагалася волонтерити в такому полі.

Я дуже була приємно здивована, як воно швидко все було у Великій Британії. Дуже багато було чіткої інформації. Була така дорожня карта, як ти маєш рухатися, всі питання: школа, NHS, банківський рахунок і т.д. І що за чим покроково робити. Візові питання всі вирішуються онлайн, отримання BRP, тобто все було дуже легко, дуже оперативно, що я думаю,десь за два тижні у Великій Британії ми вирішили всі питання. Тобто два тижні ми жили з нашими спонсорами, потім ми перебрались до University Accommodation і за ці два тижні, я думаю, що зробили і Bank account, і NHS, і записалися до школи. В цьому плані цей діджитал процес дуже швидко спрацював, особливо в порівнянні з Німеччиною. Тому що, якби ми після України відразу сюди переїхали, то було б нормально, а після Німеччини, ми були приємно шоковані в цьому плані.

Ірина Кушнір: Зрозуміло. Рівень англійської у вас і дітей дозволив вам легко проходити ці кроки?

Інеса Костенко: Так. Я сюди приїхала, і рівень англійської у мене був, як пару років тому B2 підтверджений, можливо трошки більше вже рівень є. Діти як і всі українські діти, навчалися в звичайних школах, мали якийсь трошки рівень англійської, на рівні My name is... My favourite food... і так далі. Але з чим ми зіткнулися, з тим, що British accent. Дійсно ти постійно маєш перепитувати, тобто навіть коли ти дивишся якійсь фільми, щоб... Я пам'ятаю, коли я готувалася до екзаменів на підтвердження сертифікату, у мене була проблема з аудіюванням, дуже багато слухала, подкастів і фільмів, але ж слухала американський більше. Треба було британський слухати. Але у дітей це швидше відбувалося.

Я зрозуміло, що пару місяців ми побули в Лестері і вже якщо ми гуляємо в парку, або йдемо в якийсь магазин, то я можу щось запитати, людина відповідає, я перезапитую, а мені дитина каже: «Та, мам, він же сказав то-то». Тобто дійсно вони, перебуваючи постійно в цій середі, в школі, вони швидше розуміють цей акцент і навіть починають говорити. Бо в мене такий

дуже правильна академічна мова, ти подумаєш зайвий раз, а вони якось швидше розмовляють. Але окрім рівня англійської, ще й зрозуміло, що те, що стосується людей, це такі певні Communicative skills, тобто навички, то вони не соромляться робити помилки. А дехто, може і знає більше, і розуміє більше, але є слабше і мовчить і не може правильно задати питання або відповісти. Це так само має такий вплив, нажаль.

Ірина Кушнір: Так, звичайно. Відносно сектору вищої освіти, які у вас були очікування перед тим, як ви сюди попали?

Інеса Костенко: Я думаю, що це навіть була однією з моїх мрій, якщо повернутися на декілька років тому, то я дуже хотіла отримати досвід стажування. Я не можу сказати, що на два роки, але на 3 місяці, десь такий час. Два роки ти дійсно все ж сумуєш за країною, але враховуючи ці обставини, 2 роки то найкраща пропозиція, яка може бути наразі. Для мене особисто система вищої освіти здавалася, як інший рівень, інший всесвіт, мені здається, що з нашою постійною євроінтеграцією в усіх напрямках, в тому числі у системі вищій освіти, ми намагалися досягти такого рівня. Дуже були високі очікування. Я не думала, що тут постійно... Я розумію, що є Оксфорд і Кембридж, і дуже багато інших університетів, але мені здавалося, що це інший всесвіт у цьому напрямку.

Ірина Кушнір: Які були моменти з того, що ви знали, як вища освіта функціонує, що заставляло вас думати про те, що це інший рівень і вищі очікування мати?

Інеса Костенко: Ви знаєте, якихось тонкощів я не знала. Навіть, пам'ятаючи себе у школі, коли ми вчили Great Britain, London, оці університети... воно ще з тих років, складалося таке враження, така картинка малювалася в голові, що саме цей Оксфорд і Кембридж якісь неймовірні, навіть не знаючи тонкощів і деталей. У мене була особиста картинка, що там професори, лабораторії, величезні бібліотеки, особливе студентське життя. Я дуже цікавилася поверхньо про ці університети. Але це були 18, 19 століття. Це ж з того часу, як жили студенти. Зараз все це на сучасному рівні, немає такої колосальної різниці. Ті часи дійсно були цікаві. Були такі картинки в голові, які відокремлювали саме англійську систему вищої освіти.

Ірина Кушнір: Який ваш досвід тепер? Що саме ви робите? Що включає ваша щоденна робота?

Інеса Костенко: Будучи як Fellow Researcher в університеті Лестеру, я маю три напрямки: Research, Teaching and Leadership. І стосовно Researcher, це продовження мого дослідження у тематиці Space Law, і дуже класно, що є наразі така можливість, тому що коли я була в Україні ще до війни, я пам'ятаю, що коли намагалася цю дисципліну розвивати, в Україні постійно було питання: «хто такі ці космічні юристи і що вони будуть їсти?», тобто для кого вони взагалі потрібні. Оскільки ми не є наближеними до ISO, наша державна космічна агенція. Все це тільки на шляху і скільки цей шлях може займати років ми не розуміємо, 1-2 роки або 10-20. Але ж працювати людям треба зараз і юристи більш практичні люди, які навички можуть зараз реалізовуватися. Якщо ми говоримо про «космічний юрист», то це дуже важко зрозуміти, а якщо ти впроваджуєш цю дисципліну просто для того, щоб розуміти базові навички, то знов ж таки, а для чого це потрібно. Але зараз, коли я вже тут і постійно, раз на тиждень точно, у Спейс парку (Space park) в місті Лестер відбуваються постійні заходи, присвячені цій тематиці. Ми бачимо, що це питання наразі є популярним і я думаю, що Україні так само треба рухатися в цьому напрямку, навіть попри те, що немає такої роботи як «Космічний юрист», але це важка така професія, якщо ми, навіть, і на європейському рівні. Але цей напрямок є дуже популярний і всі говорять, що дуже розвивається цей напрямок. Тож перший такий напрямок, цей Research – це продовження дослідження, я саме працюю над Монографією Space Security Dimensions, теорія та практика. Дуже важко. Я

планувала, що за два роки дійсно зможу 70% роботи цієї закінчити, але я розумію, що ти півроку пишеш Proposal, потім ти три місяці чекаєш на Review, я розумію, що трошки можна зменшити швидкість і більш реалістично оцінювати часові витрати. У мене є цей напрямок, але я розумію, що за ці 2 роки навряд чи я встигну закінчити це повністю, але цей напрямок є, і просто меншими кроками треба рухатися.

Другий напрямок – це Teaching. Мені запропонували одразу брати модуль Європейського права і Космічне право, як окремо вибіркова дисципліна. Звісно, що коли ти тільки приїхав, я вирішила на один рік взяти паузу в teaching, тому що були переживання. Мені треба на початку зрозуміти, як цей процес тут проходить і переживала за мовні бар'єри, тому що треба зрозуміти, трошки покращити рівень англійської, щоб абсолютно вільно можна було говорити і розуміти, слухати. Але на наступний навчальний рік у мене заплановано Європейського право і Космічне право (Space Law), як вибіркова дисципліна. Такі у мене будуть години.

І третій напрямок, це те над чим я активно працюю, - Leadership. Це більше підходить для заходів, написання грантових заявок, проектна діяльність. Відчути себе на роботі в якості Principal Investigator. Тобто підняття рівня адміністративних навичок. Оце відчувається різниця. Якщо ми говоримо, наприклад, teaching and research, то в Україні більшість наших лекторів і науково-педагогічних працівників так само цим займалися. Але я відчуваю посилення своїх навиків саме у Leadership, тому що я вважаю, що практично не мала цього досвіду. Тому що всі грантові заявки, ми в Україні були обмежені від можливості, або через країн-партнерів, як от наприклад Вільнюський університет, він виступав нашим партнером, тому що мали доступ до європейських грантів, тому о ми не мали доступу. і дійсно, що тільки декілька університетів, тільки 1-2 роки тому почали формулювати лабораторії, де наших науково-педагогічних працівників почали потрохи цьому навчати. Взагалі розуміти, що таке написання статей і грантові заявки. Тому я пам'ятаю, як декілька років я намагалася написати, і ти взагалі в цьому нічого не розумієш і дійсно тобі потрібен ментор, або наставник. Тобто ти сам цьому не навчишся. І я дуже вдячна, що зараз саме цей пункт якраз в мене є. Бо у мене був один малий грант і зараз я отримала другий малий грант. Я дивлюсь, що це дійсно працює і дуже класно. Дуже класно, коли університет з усіх боків тобі допомагає, щодо написання грантових заявок, щодо перегляду. Я не зустрічала в Україні питання впливу «impact» стосовно цього, тобто ми навіть не замислювалися, але я думаю, що наші викладачі та наші науковці дуже розумні. Я не можу сказати, що хтось гірший чи інший рівень, але є деякі проблеми в системі і тому є деякі неправильні кроки. Якщо воно зміниться з часом, я дуже сподіваюся, то українська освіта дійсно зможе рухатися вперед. Тому що ми дуже багато працюємо. Це теж велика різниця, як тут все повільно відбувається, як люди цінують свій час, як вони не беруть зайвої роботи. А коли ти розумієш, що у тебе лекції з 8:00 до 16:00, а Research після 20:00 за планом, то тут такого немає. Тут люди все поступово роблять.

І ще мені дуже сподобалося далеке планування. Не так, що тобі за тиждень написали і ти щось робиш. Спочатку мені здавалося це дивним, а тепер, я розумію, що це дуже правильно, коли у тебе календар планується на 2-3 місяці вперед. Так є деякі зміни, але ти дійсно в результаті робиш більше ніж поступові маленькі задачки день через день. Тобто ти розумієш, що в плануванні є плюси.

Ірина Кушнір: Досить цікаве порівняння. Інеса, які бачите перед собою можливості в тій ситуації де ви зараз знаходитеся для своєї роботи?

Інеса Костенко: Наразі в мене, враховуючи, що в мене research, teaching and leadership, ще такий рік роботи в цих трьох напрямках. В подальшому, це дуже важливе питання для всіх науковців і лекторів, котрі наразі на території Великої Британії, що будемо робити далі? Тому

що навіть коли я приїхала до Великої Британії, ми опрацьовували мій план дій разом із ментором, враховуючи план А і план Б. План А – ти їдеш додому в Україну, план Б – війна затягується, доводиться лишатися на довше. І напевно, це така основний пункт, від якого треба відштовхуватися, тобто, яка основна задача і куди ти рухаєшся далі. Але важко розуміти, тому ми маємо на двох кріслах сидіти і рухатися в цих двох напрямках. Я звісно, що дізнавалася, які варіанти до подальшого працевлаштування до університету Лестера, або в іншому університеті Великобританії. І ти стикаєшся з тим, що навіть, будучи на посаді старшого викладача або доцента в Україні, ти маєш починати з самого низу, тобто просто лектор. Але навіть щоб подавати свої документи на цей конкурс, у тебе має бути низка цих документів, сертифікатів, досвід викладання. Тобто, наразі я так для себе думаю, що наступний навчальний рік це мене буде досвід викладання, якщо план б, якщо війна затягується і ти маєш працевлаштовуватися тут. Також важливим є розуміння, що більшість наших наукових досліджень, статей, котрі ми публікували в Україні, вони не підходять взагалі тут за рівнем впливу і так далі. Тобто має бути дослідження, зроблене в рамках цього року, щоб можна було подавати документи, і перелік цих наукових досліджень такі, котрі відповідали б цим стандартам. І ти звісно, що маєш розуміти, що ти будеш трошки починати з нижчої сходинки, лектор, потім далі, потім далі. Тобто це на той випадок, якщо щось буде, на жаль, затягуватися. Проте, маємо оптимістичний настрій. Дуже сподіваємось, що все за рік закінчиться. І тоді я вважаю, що цей досвід, який у мене наразі тут, оці 2 роки - це дуже, дуже посилене поглиблення вивчення цього космічного права, і, я думаю, знаєте, якщо там декілька років я мала ідею, але вона критикувалася більшістю у нас в університетах, бо це не є важливим, то тепер я з впевненістю, з величезною впевненістю можу говорити, що це воно є. І ти вже можеш вважатися експертам певного рівня в цьому і, дійсно, далі розвивати і вже дуже класно, коли ти вже маєш контакти, коли ти вже маєш зв'язки, і навіть продовження цієї науково дослідницької роботи в Україні, ти можеш підтримувати зв'язки тут у Великій Британії, з Лестером, з космічним парком, бо цей «networking» дуже класно працює. Зараз у нас був захід, що ми робили, Міжнародну конференцію, коли декілька українців приїжджали, і у мене було чудове відчуття, коли ти зробив щось корисне, коли ти дивишся, що люди в Україні, є дуже багато цих стартапів, а проте не вистачає ресурсів, оскільки, на жаль, зараз нас у там державне космічне агентство не виділяє кошти на це і все, що ми маємо робити - це тільки шукати зовнішні кошти, але це ж має бути «networking», «partnership». Якраз дуже класно було, коли такі можливості є в Space Park, коли приїжджають люди і мають дуже багато спільних інтересів, і дуже багато класних ідей, і в цьому дійсно буде такий розвиток, то я думаю, що це... Тобто мої плани в подальшому - це працювати в цьому Space Law, закінчувати свою монографію, і сподіватись, що, наприклад, як ви знаєте, у нас в Україні була просто загальна дисципліна – International Space Law - просто в загальних якихось питаннях. Моя перша дисципліна, котра вибіркова була це Public Administration in Space Activity, виходячи з того, що я в попередньому більш Адміністратор, то я з цього боку вже підходила, але вже ти розумієш, як багато питань слід приділяти, наприклад, питанням комерціалізації, питанням космічних ресурсів, то вже ти тут, поглибивши свій досвід, розумієш, на що треба спиратися, які нові дисципліни можна впроваджувати, які заходи можна нові робити. Мені здається, що дуже багато роботи, і з кожним днем дуже багато нових ідей з'являється, перебуваючи саме тут, в такому космічному місці. Це саме цьому я дуже, дуже рада.

Ірина Кушнір: А ще хочу вернутися до статей. Ви згадали деякі труднощі і відмінності між тим, як і які статті писалися в Україні, і тут. Чи маєте якусь підтримку в університеті, чи десь поза університетом відносно того, як от планувати ті статті, які ви зараз хочете написати і що саме в них писати?

Інеса Костенко: Так. Знову ж таки, British Academy постійно проводять онлайн заходи і різні конференції стосовно допомоги, вони надають підтримку в рамках написання цих статей і

публікацій, в рамках так само видання монографій. Нещодавно ми їздили в Ноттінгем і там було присвячено цим публікаціям, на що звернути увагу. Наприклад, якщо ти шукаєш Publishing house, потім який порядок дій. Тобто ти маєш цю систему розуміти повністю і так само, окрім «networking», підтримку надають Royal Society. Вони теж приїжджають на всі наші заходи і підтримують наших українських дослідників, і так само надають інформацію щодо цих публікацій, який порядок дій, на що звернути увагу, як і куди звертатися. Тобто я вважаю, що підтримка є колосальною. Проблема була в тому, що в Україні, знаєте, у нас якісь такі поняття рейтинги, рейтинги, якісь публікації, кількості цих друкованих аркушів і просто люди пишуть, і пишуть, і пишуть. Будемо говорити чесно, дуже багато цієї корупції, якраз в статтях, і, на жаль, вона є, але коли ти вже тут і розумієш, як така наука має бути, коли людина повністю себе присвячує, коли вона не має такої мети, як написання одної статті в місяць, а коли ти можеш статтю вдумливо писати впродовж одного року і це нормально, то це дійсно вже має бути не кількість, а якість, то ти вже по іншому на це дивишся. Це дійсно, на що ми маємо звернути увагу і це дуже класно, тому що зараз British Academy запросили 177 українських дослідників по цій програмі. Звісно, що це міняє таку картинку взагалі оцінювання якості, кількості, і як треба робити. Щоб не бігом, і не заради звітів. І це дуже класно, тому що люди-науковці, котрі тут вони вже не мовчать, і вони вже так само приймають участь різних таких опитуваннях, і в різних написаннях коментарях, що ми хочемо змінити, а як ми хочемо змінити. Зараз у нас новий очільник в Міністерстві освіти, маємо плани і ідеї. Більшістю цих науковців, дійсно приймають активну участь, тому що люди вже отримали цей досвід. Одне діло, коли ти сидиш в Україні і думаєш, я б хотіла це змінити, а тобі кажуть, система працює так. Друге діло, коли тут маєш підтримку, тобто є спеціальні департаменти, кожен за щось відповідає: ці відповідають за публікації, за підтримку і так далі, і так далі. Це дійсно грає дуже важливу роль в цьому плані. Тобто підтримка є. Я не знаю, як в більшості університетів, але декілька університетів в Україні намагалися створювати щось, але є такі питання в системі, котрі, на жаль, були все одно незламні. Тобто щось начебто створюється, але щось йде не так, на жаль. Але я думаю, що все одно чим більше людей будуть такий досвід отримувати, тим воно краще. Навіть якщо там 2-3 місяці, чи 6 місяців, але все одно міняється сприйняття цього наукового досвіду.

Ірина Кушнір: Так, звичайно. А як відносно перешкод? Ви згадали такі моменти, які пов'язані з минулою роботою і те до чого звиклося, а перешкоди тут на якомусь системному рівні. Чи бачите ви якісь такі проблеми, які вам заважають у вашому рості і адаптації тут?

Інеса Костенко: Якщо ми будемо говорити про перешкоди... Я думаю, що якщо ми будемо брати в цілому науково-педагогічних працівників, то напевно, що перше питанням – це є рівень мови. Дуже важливо, щоб людина, котра хоча б має якісь рівень, вона продовжувала вчитися і вчитися, і вчитися далі. Тобто це перше питання. Навіть, якщо ти намагаєшся працевлаштуватися на посаду лектора, ти маєш розуміти, що ти маєш проводити цей семінар або читати лекції. Тобто це має бути дуже високий рівень англійської. Дуже багато людей приїжджають з такими базовими знаннями і потім є бар'єрні перешкоди стосовно мови. Якщо ми будемо говорити ще про, наприклад, працевлаштування, то нема розуміння, тому що, наприклад, приїжджають і думають працевлаштуватися, а потім ти розумієш, що ти можеш отримати цей сертифікат, у тебе має бути цей досвід, у тебе має бути певний рівень англійської. Потім ще перешкодою стає, наприклад, спеціалізація і саме дослідження, в які категорії ти працюєш, що в тебе за дисципліна. Перешкоди можуть бути, тому що якщо це категорія права, якщо люди працюють в судочинстві, або з кримінальним правом, адміністративним правом. Тобто це велика проблема, щоб приїхати і працевлаштуватись. Кому потрібне адміністративне судочинство тут? Тобто, люди намагаються себе шукати тільки на посадах Researcher, щоб робити якісь статті, впроваджувати аналітичні роботи, порівнювати, щоб якийсь досвід звідси перейняти і перевезти туди в Україну, якщо простими

словами говорити. Звісно, що такі спеціалізації більш технічні, медичні, біомолекулярні і так далі, якщо в тебе класний досвід і рівень англійської, то це звісно, що в тебе більше шансів на успіх в такому плані. Спеціалізація є дуже, дуже важливою. І, на жаль, юристи я знаю, навіть якщо ми не говоримо взагалі про researcher, дослідників, а юрист як практики, котрі приїжджають сюди, то вони мають починати з самого такого початку, на рівні Paralegal і поступово рухатись. Я думаю, що воно було б класно, якщо ти розумієш куди ти хочеш рухатися і по пунктам конкретно бачення у тебе має бути, що для чого, які сертифікати тобі потрібні і який досвід ти маєш в цьому. Але, на жаль, більшість людей, я вам скажу так, що більшість людей взагалі не розуміють де і що, і як вони хочуть, в якій країні себе бачити, тому що люди приїжджають, шукають, потім розуміють, що якісь у них є питання у себе в країні і доводиться щось міняти, і це дуже важко. Одне діло, коли ти сидиш у себе в країні і плануєш, поступово збираєш якісь документ, потім вже їдеш. Друга справа, коли ти вже так на практиці це з'ясовуєш.

Ірина Кушнір: Так. Звичайно. Можливо, є ще якісь такі поради, щоб ви могли запропонувати, як можна було би ще підтримувати українців, які переїжджають через війну з України в Англію і або вже влаштувалися в університетах як студенти, чи викладачі, чи дослідники, або хочуть влаштуватися. З вашої точки зору, які прогалини є в тій підтримці, яка існує на рівні університетів, інших організацій держави.

Інеса Костенко: В квітні ми були в King's College і були збори The British Academy with Cara (the Council for At-Risk Academics). Це організація, котра підтримала дуже Researcher at Risk і ми говорили про це питання, намагалися зрозуміти, от рік пройшов, 177 дослідників підтримані British Academy. Ось вони там зібралися всі і з'ясували плюси і мінуси, що треба покращити і куди рухатися далі. Дуже важливим питанням було це питання житла, і навіть люди, котрі приїхали, навіть по грантовим заявкам і вже мали якусь можливість працевлаштування, вони зіткнулися з величезною проблемою пошуку і оренди житла, тому що там спонсорська програма це одне, все одно люди там живуть 6 місяців і потім мають кудись з'їжджати. Дуже часто люди впродовж першого місяця вже мають кудись з'їжджати, тому що люди не уживаються, різні культури, багато проблем. Навіть якщо люди намагаються комунікувати і якимось шукають компроміси, то більшість науковців приїжджають з дітьми, і тут так само приймають сім'ї з дітьми. І дуже багато конфліктних ситуацій саме між дітьми. І це вже люди потім починають шукати якісь варіанти. Перше питання, мені здається, коли університети пропонують якісь варіанти, то треба мати на увазі, що... Я була здивована, що не всі університети мають, наприклад, University Accommodation. Лестерський університет, ми сюди приїхали з Німеччини, тому що там так само була проблема з житлом, не могли знайти, тому що ти стоїш на 35 пункті в списку. І якщо в тебе є діти, а більшість з дітьми, то це вже такий величезний мінус. І ми сюди їхали якраз, тому що тут була можливість проживання в University Accommodation. На жаль, не всі університети мають таку можливість. Тобто це питання, що дійсно дуже важливе.

Звісно, що було питання присвячено тематиці англійської мови. Дуже багато університетів, дійсно впроваджують якісь курси, початкові Academy курси і так далі, але вони не працюють. Всім зрозуміло, що вони на практиці не працюють. Я дійсно сама почала зареєструватися в Academic writing, але у тебе перші 2-3 місяці дуже мало часу, бо дуже багато питань, ти багато уваги присвячуєш роботі, все нове, ти маєш розуміти систему, як де що працюєш, пропуски і кабінети. Далі, якщо в тебе є діти ти ще займаєшся пошуком школи, садочки і так далі, і навіть ті люди, котрі, наприклад, якщо це офлайн, то проблема їздити, якщо людина живе там 40 минут на автобусі, якщо це онлайн, то вони не є ефективними. І знову ж таки, якщо це якісь початкові рівні, то це дуже недостатньо, якщо людина намагається працювати десь в сфері Research, то дійсно, треба навіть перед тим, як їхати, треба хоча б мати мінімальний рівень, щоб не тільки зрозуміти, але мати вище мінімального,

я би так сказала. У нас більшість українців кажуть, що я говорю англійською, а потім стикаються з величезною купою проблем, коли вони дійсно приїжджають і розуміють, що це важко. І, я думаю, що було б ефективно якщо була б інформація. Наприклад, якщо ми беремо Ukraine-UK, і всі категорії по посадах. Наприклад, якщо ти маєш категорії вже в Україні, тобто куди ти можеш рухатися, в який напрямок. Для мене було важко зрозуміти, які сертифікати, який в тебе досвід має бути. Тобто ось ці знання, я думаю, що можна отримати чисто практично, коли ти вже почнеш подавати ці документи. Але ж одне діло, коли ти приїхав і маєш якусь роботу і час, і житло, щоб шукати, але люди приїжджають і не мають того часу і можливостей, і ти просто починаєш шукати, а потім багато розчарувань. Мені здається, має бути конкретне розуміння тих категорій, які є важливими, які в тебе мають бути навички, і підтвердження того всього, щоб ти мав можливість хоча б працевлаштуватися на таку посаду. Це, я думаю, що дуже важливо в цьому плані. Це теж з чим я зіткнулася. Тому що я думала так само, що якщо ти є експерт в цьому плані ти, наприклад, фахівець в міжнародних дисциплінах, то всі двері відкриті. Але на жаль, ні. Тому що тут дуже, дуже вузька система. Ще я зіткнулася з таким практичним питанням. Був досвід у багатьох знайомих. Знаєте, як в Україні? Якщо ти науковець, ти ж і лектор, і редактор, і так далі. І так само люди науковці приїжджають і шукають себе як редактором або як менеджер по грантам, тобто щось коло науки, посада якісь, але треба так само мати цю інформацію і розуміння, що тут у Великій Британії дуже все вузько орієнтовано. Якщо ти плануєш на посаду Editor або Assistant Editor, то ти маєш мати досвід. Не так все просто. Якщо у нас ти фахівець в якихось дисциплінах, ти можеш про це говорити, і писати, і 5-6 вакансій різних напрямків для тебе відкриті, то тут трошки все по іншому. Я резюмую, що дуже було б корисним перед тим, як людям їхати сюди, що збираються працевлаштовуватись у цю наукову педагогічну сферу, треба розуміти ці категорії, критерії, рівні заробітних плат і рівні оренди. Я пам'ятаю себе декілька років тому, коли ти дивишся і думаєш класно там професор 150 тисяч на рік можуть заробляти, а потім, коли ти розумієш, і дивишся, що це мінус податки, мінус то, мінус інше, потім житло, то тобі лишається певна сума і плюс, якщо в тебе діти, то ти маєш сплачувати щось, то люди вже подумують, а чи треба мені їхати, чи мені краще, з економічно навіть точки зору, вигідніше пересидіти тут певний час. Знаєте, як воно порівнюється десь у Фейсбуці, коментарях, де скидають просто порівняння заробітних плат. Але ж тебе враховувати дуже багато інших факторів. Тобто це є важливим. Тому що люди, прочитав 2-3 коментарях в фейсбуці, думають: «класно, я вже поїхав, я там супер експерт, мене там чекають». На жаль, на практиці трошки не так.

Ірина Кушнір: Так. Я вам дуже дякую, Інеса. Дуже цікаво і інформативно. В принципі, така інформація і шокуюча відносно переїзду, і от через що ви пройшли перед тим, як переїхати і діти, і ваші рідні, і знайомі. Ще хочу вас запитати останнє питання, чи може є щось таке, що ми не згадали, і ви думаєте, було би цікаво і важливо згадати тут?

Інеса Костенко: Ох, я думаю, що ми проговорили такі основні питання, що ми стикалися з проблемами там, як житло, очікування рівня заробітних плат, і вимоги дуже високого рівня, щоб люди були більш реалістично настроєні. Оптимізм, звісно, що має бути, але мені здається реалізм на першу чергу. І дуже багато питань для тих науковців, котрі приїжджають з дітьми, так само треба враховувати ці питання щодо школи, як діти навчаються. Тому що, звісно, що коли родини переїжджають, спочатку перевозять дітей, думають, що їм тут буде краще, а потім «я тут собі знайду походу просто роботу». Такий досвід я чула дуже багато, і потім люди повертаються назад. І дитина в стресі, особливо це питання підлітків, я би сказала, 12, 15 років. Якщо людина в Україні перебуває якихось більш менш спокійних умовах і є більш менш нормальні варіанти, то звісно, треба подумати стосовно реалістичних варіантів пошуку роботи тут і як воно дитині буде тут, і розуміти, де куди і як поступати. Тому що дуже багато таких історій, з практичного досвіду, коли перевозять дитину, потім

шукають роботу, потім люди спускаються на землю і розуміють, що все погано, дитині важко, і я нічого не знайшов і їдуть назад. Такий негативний досвід отримують, на жаль, дуже багато людей. Тобто напевно, що дуже багато розчарувань. Це є такий інший проект чи це є моя волонтерська робота в Лестері – це ми робили такі книжки для початківців, котрі приїжджають сюди, про базові навички. Такі ж самі книжки для дітей, тому що там, наприклад, перекладачі і телефони не можна використовувати у школі, то допомагають такі маленькі книжечки. Наприклад, як мені пройти туди в кімнату, як там знайти якогось вчителя. Наразі ми з книжками закінчили. Була також ідея, вона так само має важливість велику - це написання відмінностей у культурі, тобто ми з одного боку, розуміємо, що начебто ми не дуже далеко, і начебто все схоже. Те що ми знаємо по англійськи, що вони там багато чай п'ють в Англії і дощ іде. Ну це такі базові смішні відмінності. Але ті люди, котрі розраховують на спонсорів, мають дуже велику кількість отримання негативного досвіду, тому що відмінності просто в культурі. Не тому що хтось поганий, хтось хороший, а просто ці відмінності, і ми будемо працювати над цим проектом. Це опитування людей, котрі пройшли такий досвід і такі елементарні базові речі, про які ти навіть ніколи б не замислився. Але ця ідея поки в проекті, але я думаю, що це так само дуже важливо – ці культурні відмінності, чому і як. Вже враховуючи практичний досвід, чому люди роз'їжджалися і чому виникли ті чи інші конфлікти. Це треба так само знати, якщо людина розраховує, що там півроку поживе, а потім ще попроситься, то рік в них є, зараз швиденько знайде роботу, буде там жити, дитина буде вчитись. Я думаю, що це треба брати до уваги.

Ірина Кушнір: Так, безумовно, так. Дуже дякую, Інеса Костенко, дуже корисна інформація і дуже потрібна для проекту для цього інтерв'ю. Я дуже вам дякую за ваш час, що присвятили, що поділилися вашим досвідом. Дуже корисно. Я вам дуже дякую.

Інеса Костенко: Дякую вам.